

Milá moja, priateľka, ohlásim sa vám, prídem, na meniny vám donesiem kyticčku fialiek.

Vy nič.

Takú istú kyticčku z obecných veľkokultúr vám už roky nosievam. Vy ste každé svoje meniny ku kyticčke privoniavali, čímsi vám moja kyticčka voňala, rozvonievala, vám aspoň priateľstvom, jarou, láskou, aspoň vernosťou starého priateľa.

Ale teraz vy nič. Ani ju k tvári nezdvihnete, neprivoňiate, odložíte.

„Čo je? Čo sa stalo?“ sputujem sa pohľadom.

Naliehám: „Pravda, pekne voňajú?“

Keďže takto nezdvorilo a neopatrne naliehám, priateľka mi povie, lebo som ju k tomu donútil:

„Nevoňajú. Vy to neviete? Už pekných pár rokov nevoňajú.“

(Po všetky tie roky, čo prinášate kyticčku z obecných veľkokultúr, nikdy ste k nej neprivoňali, nepresvedčili sa, či naozaj vonia alebo nevonía. Ak nevinná kyticčka naozaj nevonía, usvedčuje vás to z tisíc nemilých vecí. Nepochybne aspoň z toho, že ste k nej za celý ten čas neprivoňali.)

Zato tým nástojčivejšie naliehate, že úbohá kyticčka *musí voňať*. Nevinná kyticčka, i keď hluchá, stala sa vám otázkou vašej osobnej prestíže, otázkou opravdivosti vášho vzťahu, svedectvom.

Nevinná kyticčka, hluchá či voňavá fialka, neraz ohrozuje, ako sa zdá, vaše priateľstvo. Teraz iba na vás

záleží. Patrilo by sa vám privoňať, presvedčiť sa, uznať, ospravedlniť sa napokon. Ale vy nič z toho nie ste ochotný urobiť.

Rozvádzaťme absurdnú vec: Kyticčka fialiek sa stane jablkom svárov o moc, o zásady. V tom prípade kyticčka hluchých fialiek, ináč celkom nevinná, pravdepodobne, podľa všetkých predpokladov, ktorým sme uverili – a teda aj podľa nášho svätého presvedčenia – mala by voňať. Fakt je, že nevonía. Nuž ale celá naša ideová organizácia predpokladá, očakáva, verí, že vonía, že musí voňať. Hlava našej ideovej organizácie položí členom voleného orgánu zásadnú otázku: Pravda, vonía? Keby naša sporná kyticčka náhodou naozaj nevoňala, čo sa môže stať, naše predpoklady neboli by vôbec správne, nesplnilo by sa naše veľké očakávanie. Keby naša kyticčka nevoňala, nevoňavosť, jej základný nedostatok, otriasla by, tak nám tvrdia, naším presvedčením, našou vierou, zasiala by do nás pochybnosť o základoch spoločnosti a – dosť možné – oslabila by našu bojovnosť. Ivládcovia sú predsa ľudia. Kyticčka je tiež vecou osobnej prestíže. Nikto sa nechce dať zahanbiť. A preto sa kyticčka mocensky povýši na svätú vec, kyticčka sa stane zásadou, symbolom. V mene zásadovosti členovia orgánu trvajú na tom, že kyticčka, ktorá v skutočnosti nevonía, vonía, jednako len vonía, i keby nevoňala, vonía, lebo zo zásadných príčin musí voňať. Členovia voleného orgánu, ktorí predstavujeme morálnu jednotu pracovníkov nášho ideového úseku, chceme byť vzorom jednotnosti a súhlasu. Vonía – nevonía? To je už vedľajšie, to z hľadiska vyššieho princípu nikoho nezaujíma. My

tvrdíme, v najsvätejšom presvedčení súhlasíme všetci spolu, nech je už akokoľvek, či už vonia alebo nevonia, že nevoňavá kytička predsa vonia nám všetkým povedomou vôňou nášho humanizmu, vlastenectva a ďalšími citmi a ideami. Činiteľ Mataj sa ujme slova a s celou rozhodnosťou, s celou váhou moci a svojho postavenia vyhlási úbohú kytičku za sväto, nepochybne voňavú. Všetci vieme, čo bude nasledovať.

Pod váhou osobnosti činiteľa Mataja osem miliónov výtláčkov novín tvrdí, rozhlasové stanice hlásajú, armády osvetových, knižničných, propagandistických, vedeckých a popularizačných pracovníkov rozvádzajú, vysvetľujú, aplikujú, učia, hlásajú: kytička rozvoniava, dojemnou vôňou naplňuje ovzdušie našej epochy. Profesori, akademici, učitelia v školách všetkých stupňov v ušľachtilom zápale, snažiac sa zušľachtiť mládež, pristrkávajú kytičku pod každý noštek pioniera, žiačka, študenta alebo zväzaka, rozplývajú sa, nadchýňajú, mentorujú: Detičky, ak chcete byť typom nového človeka, voňajte tieto kytičky! A prostučká, najmä ambiciózna mládež privoniava, opája sa vôňou kytičky, ktorá nevonia. Učí sa pokrytectvu od svojich drahých učiteľov a rodičov, dospieva poznaním, sklamaním, uzaviera sa, zaneviera...

Slovom, z nevoňavej, nevinnej a neškodnej kytičky stane sa štátna, ľudovodemokratická lož, stane sa z nej zlo, ktoré otravuje, rozleptáva, kazí v prvom rade mladých ľudí. A tak to bolo i s poémou Tristo percent šťastia. Musel som sa ozvať na zasadaní orgánu, pretože básnická poéma nevonia ani šťastím, ani poéziou. Stala

sa verejnou lžou, pretože sa verejne tvrdilo, že vonia. Pokúste sa vcítiť do môjho polohenia, no len si predstavte, že máte dokazovať, že nevoňavá kytička skutočne nevonia!

Kytička vonia – alebo nevonia, poviete si, to je prostá vec. Ty, Boleráz, máš ty v hlave všetko v poriadku, nie si ty blázon, keď chceš také niečo dokazovať? Fialky nie sú na dokazovanie. Fialky majú človeka potešiť. Súhlasím s vami, tisíc ráz s vami súhlasím, že fialky nie sú dôkaz, ale fialky – vonné alebo hluché. Za normálnych podmienok by nebolo treba dokazovať ani vyvracať, ale...

V prvý deň zasadania orgánu našej ideovej organizácie, ako som vám spomenul, celkom proste som povedal, že tá kytička... akože mám povedať... poéma Tristo percent šťastia nevonia ani šťastím, ani poéziou. Najprv sa predseda a celý orgán zatvárali, že môj hlas neberú na vedomie. Mlčky sa chceli preniesť ponad moju nevypelost'. Ale ja som nástojil a dovolil si pripomenúť, že nie prvý raz sa uznášame na tom, čo je opak, opak pravdy.

Keby sa to, čo nás teší a povznáša, pôvab ženy, vôňa kvetov, poézia, meralo na rífy, kilá, ampéry, bolo by to jednoduché. Ale my, orgán, sme sa ako blázni pustili merať, vážiť naše závatné šťastie na percentá, ako sa zvyšuje naša úroveň, a porovnávať ho s veršíkmi, hutať o tom, ako odpovedá jedno druhému.

O Matajovi bol som už spomenul, ako sa priam z kroka na krok, keď kráčal k tribúne, v povedomí zodpovednosti menil z človeka na činiteľa. Veľmi prísne vystríhal každého, kto si trúfa mať svoju mienku, svoj

nos, svoj cit, svoje zmysly. Váhou moci, váhou svojho postavenia vyhlásil, že naša fialôčka... vysoko rozvoniava, a to zásadne, a že má kvality, aké ešte nikdy predtým nemala, nech si nihilisti a klebetníci po kútoch šušľajú, čo chcú – pravda, kým im dovolíme ohovárať našu skutočnosť.

Až do môjho stroskotania nevedelo mi zísť z umu vystúpenie jedného nášho akademika v tejto veci. Majestátny zjav to bol! On, človek vedy, až do svojho sivovlasého veku rozvíjal teórie, tvoril školy, spísal štósy kníh. Ale jeho zásluhy by neboli bývali nijaké, keby... keby nebol všetko do posledného slova, čo napísal, do poslednej myšlienky, čo pomyslel, keby nebol odvolal do zniku všetko, čo urobil. On s celým svojím filozofickým arzenálom rozmetal všetko, čo premyslel, napísal, on sám seba rozmetal, presvedčivo dokázal a zatratil svoj zhubný vplyv. A tak si získal dostatočné zásluhy, on, človek bez platnej knihy, ba myšlienky, potrebnú dôveru a autoritu, titul akademika. Horlivo sa činil akademik. S touto autoritou rozdrvil mňa, akéhosi Boleráza, ako žarnov – na morálny prach, křmnu múčku. Šňal si z očí okuliare, povrtel nimi v prstoch ako rapkáčikom. Tak sa totiž prihlásil o slovo. Vrtiac nimi, tými svojimi okuliarmi, rozvieval na celý orgán vznešenosť svojej sivovlasej autority. Kto je to ten Boleráz, že si dovoľuje rozvracať našu morálnu, teda i citovú, zmyslovú jednotu? Ja, akýsi Boleráz, ani vydýchnuť som nemohol. Vznešený akademik pichol si do úst pero, poštekľil sa na jazyku veľmi elegantne a vyslovil sa, mľasknúc prítom.

Viete, čím som sa stal v závane jeho slov? Stal som sa recidívou, odhalenou, dokázanou, vypreparovanou recidívou nepriateľského myslenia.

Boleráz, ty recidíva, zakvílil som sám nad sebou. Lapal som povetrie, lapal po myšlienke. Obzerám sa, lapám, o koho, o akého človeka, o aký pohľad, o akú slamku sa zachytiť. Pomyselný vír ma stľhal, topil som sa beznádejne, lebo ani tej slamky z príslovia v tom súhľasiacom prívale nebolo.

Najväčší básnici našich literatúr sa čosi-kamsi vytratili zo zasadania. Vycítili jemným zmyslom, že rovnakým bláznovstvom je dokazovať ako vyvracať úbohým fialôckam voňavosť a či hluchotu. O svoje krásne perie nechceli prísť pre pletku. Oni majú zostať veľkí navzdory zmenám doby, navzdory tomu alebo práve preto, že ich súčasníci sa rujú o pletku. Ostatok tvorcov ostal. A súhlasili s nezdolnosťou rútiacej sa lavíny, nemohli ináč, veď ich veľkosť, význam, postavenie zrodili sa práve z tohto naruživého súhlasenia. Zvykli si súhlasit s veľkosťou toho a toho tvorcu, s jedinečnosťou poslania našej ideovej organizácie a so všetkým, pravda, s jedinou podmienkou, že organizácia a každý a všetko bude súhlasit s ich veľkosťou a slávou. Ako sa vraví, všetko so všetkým súvisí, v tomto prípade, zdalo sa, vôňa poémy, ktorá nevoňala, súvisela s nimi osobne, osobne sa ich týkala. Preto ma zahriakli, zahnali do kúta. A tu v kúte dorážali, potopili ma.

Zahnaný do kúta, chúlím sa ako mača, vravím si: Zle je s tebou. Už som iba recidíva. Či budem čušať a či si poviem svoje, tak i tak ma roznesú. Vzchopil som sa.